

בעזה שיי"ת

ספר

התשובה

♦ פרשת בראשית ♦

מדריך ומורה דרך להרוצים לעלות מעלה מעלה
בדרך התשובה, שאי אפשר להגיע לתורה לשמה
בלי שיעשה תשובה מקודם.

בפרשה זו יבואר:

- א. שהתשובה קדמה לעולם.
- ב. שבעה דברים נבראו קודם בריאת העולם ואחד מהם התשובה.
- ג. תשובה רפואה למכה.
- ד. עיקר התשובה להתבונן בשפלותו.
- ה. תשובה נתנה רק לישראל.
- ו. אלמלא עולם התשובה לא היה העולם מתקיים.

על ידי הלימוד בספר הזה יתבונן בשכלו הזך כי
יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם
הזה מכל חיי העולם הבא, וכמה שעות מימי חיי
הלכו לבטלה.

יוצא לאור שנת תשס"ו לפ"ק
ברוקלין נוא יארק

בס"ד

ספר

התשובה

והוא

סדר תיקוני תשובה הספר נדפס לזכות הרבים,

ומתחלק בחינם לכל דורש ומבקש

הרשות נתונה לכל מי שברצונו להדפיס קטעים מספר זה או
כל הספר בכל לשון שהוא בכל מדינה ומדינה, כדי להרבות
תורה ויראת שמים בעולם ולעזור לבות אחינו בני ישראל
לתשובה שלימה.

שם המחבר לא נזכר, כי לא הבאנו בו אומר
הבא מן החדש רק דברים בשם אומרם,
וקבל האמת ממי שאמרה

תוכן העניינים

בראשית

- ז
- א. פרק א'..... ז
- ב. התשובה קדמה לעולם..... ז
- ג. זהר הקדוש פרשת בראשית כ"ג עמוד א'..... ז
- ד. שבעה דברים נבראו קודם בריאת העולם
ואחד מהם התשובה..... ז
- ה. ילקוט שמעוני בראשית פרק ב' רמז כ'..... ז
- ו. תשובה – רפואה למכה..... ז
- ז. ספר כד הקמח ערך ראש השנה..... ז
- ח. עיקר התשובה להתבונן בשפלותו..... ח
- ט. ספר כד הקמח ערך תשובה..... ח
- י. פרק ב'..... ט
- יא. קדמה תשובה לעולם - המשך..... ט
- יב. זהר הקדוש פרשת תולדות קל"ד עמוד ב'..... ט
- יג. תשובה בחינת חסד חינם..... י
- יד. ספר ליקוטי הלכות – הלכות מילה הלכה ג'..... י
- טו. תשובה לפני משורת הדין..... יא
- טז. ספר עץ הדעת טוב פרשת בא..... יא
- יז. תשובה ניתנה רק לישראל..... יב
- יח. ספר בית אלוקים שער התשובה פרק ארבעה עשר..... יב
- יט. תשובה קדמה לעולם על פי תורת הסוד..... יב

- כ. ספר כתר שם טוב לרבי אברהם מקולוניא זכרונו לברכה..... יב
- כא. אלמלא עולם התשובה לא היה העולם מתקיים..... יב
- כב. מאור ושמש פרשת ואתחנן..... יב
- כג. פרק ג'..... יג
- כד. עשרת ימי תשובה – זמן לתשובה..... יג
- כה. זהר הקדוש פרשת ויחי ר"כ עמוד א'..... יג
- כו. עשרת ימי תשובה כנגד עשרה מאמרות
בהם נברא העולם..... יד
- כז. שם משמאל חלק מועדים ערב יום הכיפורים שנת תרע"ד..... יד
- כח. תשובה בעשרת ימי תשובה מקובלת יותר..... יד
- כט. בית אלוקים שער התשובה פרק חמישה עשר..... יד
- ל. חייב כל אדם לפשפש במעשיו בימים אלו..... טו
- לא. קצור שלחן ערוך סימן קל דיני עשרת ימי תשובה..... טו
- לב. עשרה ימים נתנה שהות לחוטא לשוב מחטאו
לפני חיתום דינו..... טו
- לג. כד הקמח ערך ראש השנה..... טו
- לד. עשרת ימי תשובה כנגד : כנגד עשרה קרבנות..... טז
- לה. פסיקתא רבתי פרשה מ..... טז
- לו. כנגד תשע מידות שכתב הנביא והם כנגד תשעה ימים
שבין ראש השנה ליום הכיפורים..... טז
- לז. כנגד עשרה מאמרות בהם נברא העולם..... טז
- לח. כנגד עשרת הדברות..... טז
- לט. כנגד עשרה פסוקים של מלכויות, זכרונות ושופרות..... יז
- מ. ראש השנה כנגד מאמר בראשית..... יז
- מא. שפת אמת דברים ראש השנה שנת תרמ"ב..... יז

מב.	בראש השנה – "ותנח התיבה", ומשם נמשך הכח לעשרת ימי תשובה להיותם מוכשרים לקבל תשובת השב	יח
מג.	יערות דבש חלק שני דרוש ה	יח
מד.	פרק ד'	יח
מה.	יום הכפורים – יום מיוחד לתשובה	יח
מו.	זהר הקדוש פרשת ויחי ר"כ עמוד א'	יח
מז.	תכלית השנה – תפילת נעילה	יט
מח.	השלי"ה הקדוש מסכת חולין פרק נר מצוה [ג]	יט
מט.	עצומו של יום מכפר לשבים מעוונותיהם	יט
נ.	רבינו בחיי ויקרא כג כח	יט
נא.	עצומו של יום מכפר לפועלים לכפרת עוונותיהם	יט
נב.	בית אלוקים שער התשובה פרק שני	יט
נג.	תשובת ראש השנה תולה ויום הכפורים מכפר	כ
נד.	תורת משה ויקרא כג לא - לב	כ
נה.	מחילת העוונות ביום הכפורים היא על מנת שיוכלו להתעלות אל דביקות העליון	כ
נו.	תפארת שלמה על המועדים יום כפורים	כ
נז.	יתאמץ לעורר לבבו בתפילת נעילה	כא
נח.	מטה אפרים סימן תרכג	כא
נט.	יסוד התשובה	כב
ס.	הקדמה	כב
סא.	מפתחות	כג
סב.	פרק א'	כג
סג.	מי שהוא מלא סרחון צואת עוונותיו אין תורתו נחת רוח לבוראו	כג

- סד. כל המעשים שאדם עושה והוא רשע מוסיף כח בקליפה
והוא נענש על לימודו.....כד
- סה. קצת דברים המביאים אל התשובה, ושלא ינצל
מהדין הגדול והנורא כי אם על ידי תשובה.....כה
- סו. שערי תשובה לרבינו יונה.....כז
- סז. השער הראשון - אות א'.....כז
- סח. באור התשובה וְעִקְרֶיהָ:.....כז
- סט. אות ב.....כח
- ע. אות ג.....כח

בראשית

פרק א'

התשובה קדמה לעולם

זהו הקדוש פרשת בראשית כ"ג עמוד א'
 ...ולא עוד אלא אם אדם חב, הא אקדים ליה תשובה ר"ל
 לאדם הקדמתי מדת התשובה עוד קודם בריאת העולם, לאהדרא
 למאריה לאתקנא במה דחב שיחזור להקדוש ברוך הוא ויתקן
 את אשר חטא ופגם, אבל למלאכים לא מועלת התשובה.

שבעה דברים נבראו קודם בריאת העולם ואחד מהם התשובה

ילקוט שמעוני בראשית פרק ב' רמז כ'
שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם. תורה מנין שנאמר ה' קנני
 ראשית דרכו. תשובה מנין שנאמר בטרם הרים יולדו וגו' ותאמר שובו
בני אדם. גן עדן מנין שנאמר ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. גיהנם מנין
 שנאמר ערוך מאתמול תפתה. כסא הכבוד ובית המקדש מנין שנאמר
 כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. שמו של משיח מנין שנאמר
 לפני שמש ינון שמו:

ויש אומרים התורה וכסא כבוד נבראו והאחרים עלו במחשבה להבראות
 והתורה קדמה לכסא הכבוד דכתיב ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו
 מאז קדם לכסא הכבוד שכתוב בו נכון כסאך מאז:

תשובה – רפואה למכה

ספר כד הקמח ערך ראש השנה

פּלס ומאזני משפט לה' מעשהו כל אבני כיס (מסלי יו). מחסדי השם יתברך
 על ברואיו שברא התשובה קודם שברא העולם לפי שהאדם מוטבע
 מיצר הרע והיה גלוי וידוע לפניו שעתיד לחטוא, והנה הוא חסר מצד
 התולדה עד שיתחזק שכלו ויתגבר וימשול על יצרו, והנה דוד המלך

עליו השלום אף על פי שהיה בתכלית החסידות והשלימות מצינו בו שהתנצל מצד התולדה בענין בת שבע שאמר (תהלים נא) הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי, יאמר כי כל מה שקרהו היה מצד התולדה, וכן הוא אומר (נלאקט מ) כי יצר לב האדם רע מנעוריו וכתוב (סס ו) וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום. על כן גבר חסד השם יתברך על נבראיו והקדים להם רפואה למכה וברא להם התשובה, ושבעה דברים הן שנבראו קודם שנברא העולם ואלו הן, תורה תשובה גן עדן גיהנם כסא הכבוד בית המקדש שמו של משיח, וזהו הסדר המסודר והנכון וסדורם למעלה כן וליודעים חן. וקשור הענין התורה שישראל נזהרין בה מחייבת התשובה ומחייבת גן עדן וגיהנם, שאם ישוב הרי גן עדן ואם לא ישוב הרי גיהנם, וקיום התורה צריך מקום העולם השפל שנברא בשבילה המתקיים בתנועת השמים שהם כסא הכבוד, ובכלל העולם צריך מקום פרטי והוא בית המקדש ולכך נתחייבה מחשבת בית המקדש, ולפי שעתיד ליחרב יתחייב שיבא משיח, ותכלית הדברים להשגת ידיעת השם יתברך ולמתן שכרן של מצות, ולא הוצרך להזכיר מחשבת ישראל בכללם כי ידוע הוא, וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה מחשבתן של ישראל קדמה, ושבעה דברים אלו שנבראו קודם שנברא העולם הוכיחו אותם רבותינו זכרונם לברכה מן הכתובים, הוא שדרשו תורה מנין שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו, תשובה מנין (תהלים ז) בטרם הרים יולדו וגו', גן עדן מנין שנאמר (נלאקט ז) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. גיהנם מנין שנאמר (ישעיה ז) כי ערוך מאתמול תפתה יום שיש לו תמול ואין לו שלשום. כסא הכבוד מנין שנאמר (יחזקאל יז) כסא כבוד מרום מראשון. בית המקדש מנין שנאמר (סס) מרום מראשון מקום מקדשנו. שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עג) לפני שמש ינון שמו עד כאן:

עיקר התשובה להתבונן בשפלותו

ספר כד הקמח ערך תשובה

דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו (ישעיה נה) ידוע כי התשובה היא מכלל שבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם. ואלו הן תורה תשובה גן עדן גיהנם כסא הכבוד בית המקדש שמו של משיח, תורה מנין שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית

דרכו. תשובה מנין שנאמר (תהלים ט) בטרם הרים יולדו וגו' תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, גן עדן שנאמר (נלאשית ז) גן בעדן מקדם, גיהנם מנין שנאמר (ישעיה ט) כי ערוך מאתמול תפתה. כסא הכבוד מנין שנאמר (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון, בית המקדש שנאמר (ס) מקום מקדשנו, שמו של משיח שנאמר (תהלים עג) לפני שמש ינון שמו. וכבר ביארתי כל זה באות רי"ש ראש השנה, כי מחסדי השם יתברך על נבראיו שברא התשובה קודם שברא את העולם לפי שגלוי וידוע היה לפניו שעתיד אדם לחטוא ולפיקך הקדים לו רפואה למכה, וכבר ביארתי שם כי ז' דברים אלו נקשרים זה בזה קשר אחד וכל אחד מחייב להבירן. וצריך אתה לדעת כי ענין התשובה הוא שיתחייב אדם שיתבונן בשפלותו ובפחיתות עצמו כי הוא עפר ואפר בחייו רמה ותולעה במותו, כי בזה תתכן לו יותר פעולת התשובה ויעשה תשובה שלימה בכונה רצויה וזכה, וכן מצינו באיוב שהיה מהביל ומפחית האדם בעיקר תולדתו. ובהיותו תמיד מזומן למקריים הוא שאמר (איוב יג) אדם ילוד אשה וגו' כציץ יצא וימל וכו'.

פרק ב'

קדמה תשובה לעולם - המשך

זהו הקדוש פרשת תולדות קל"ד עמוד ב'

כד בעא למברי אדם כשרצה הקדוש ברוך הוא לברוא את האדם, אמרה תורה קמיה אמרה התורה לפני הקדוש ברוך הוא, אי בר נש יתברי ולבתר יחטי אם האדם יהיה נברא ואחר כך יחטא, לפי שהוא עלול לחטוא מחמת שדעתו מורכבת מעץ הדעת טוב ורע, ואנת תידון ליה ואתה תדון אותו כמעשיו, אמאי יהון עובדי ידך למגנא למה יהיו מעשי ידך לשוא, דהא לא ייכול למסבל דינך כי לא יוכל לסבול את דינך ועונשך, כי כפי ערך מה שחטא האדם לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא אין לו

תקנה לעולם אפילו על ידי רבוי עונשים, אמר לה קודשא בריך הוא, הא אתקינת תשובה עד לא בראתי עלמא אמר לה הקדוש ברוך הוא הרי כבר תיקנתי תשובה עד שלא בראתי את העולם ואם יחטא האדם ויתקן את אשר עוות בתשובה אני אמחול לו,

תשובה בחינת חסד חינם

ספר ליקוטי הלכות – הלכות מילה הלכה ג'

ב) כי מעקרא דדינא קשיא לכאורה למה נתן ה' יתברך תחלה ארץ - ישראל ביד כנען ואחר כך נתנה לישראל? ומדוע לא נתנה לישראל מיד? וכבר מבאר בספרים קשיא זו, אך התרוץ מבאר היטב על - פי המאמר הנזכר לעיל, כי זה שארץ - ישראל היתה תחלה ביד כנען ואחר כך נתנה לישראל, זהו בעצמו מה שעשרים וששה דורות נתקיים העולם בלא תורה ואחר כך נתנה תורה שגם זה פליאה גדולה מדוע לא נתן ה' יתברך את התורה מיד תכף בעת בריאת העולם, כי הלא באמת אין שום חיות לעולם בלא התורה ועקר קיום העולם הוא רק על - ידי התורה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על ה' דהששי שכלם תלויים ועומדים עד יום ששי בסיון שבו נתנה תורה. וכמו שכתוב, אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי?! ואם כן מאחר שבאמת אין שום קיום והעמדה וחיות להעולם כי אם על - ידי התורה הקדושה איך היה העולם אפילו יום אחד בלא התורה ומדוע לא נתן את התורה תכף בשעה הראשונה שנברא העולם? אך באמת הכל היה לטובתנו, כי ה' יתברך חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח כי אם היה נותן את התורה מיד בעת בריאת העולם ולא היה שום קיום לעולם בלא התורה. ואחר כך תכף כשהאדם היה עובר חס ושלום, על דברי תורה לא היה יכול להתקיים אפילו שעה אחת וכל העולם לא היה יכול להתקיים כלל והיה נחרב העולם חס ושלום, תכף כשהיה אחד עובר על דברי תורה, כי אין להעולם שום קיום בלא התורה וזה אי אפשר שלא ימצא אחד שלא יעבר על דברי תורה, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב וכו'. כי בהכרח שיהיה בחירה כי אם אין בחירה אין שכר וענש ואין שייך מצות התורה. ומאחר שיש בחירה בשביל שכר וענש אזי בודאי באפשר שימצא אחד שיעבר על דברי תורה ואם כן אם היה נותן התורה מיד ולא

היה שום קיום להעולם בלא קיום התורה אם כן תכף כשהיה אחד עובר משהו חס ושלום, מדברי תורה, היה נחרב העולם חס ושלום, בשביל זה הוא טובה גדולה מה שהיה העולם מתקים עשרים וששה דורות בלא התורה והיה מקים העולם בחסד חנם לבד שהוא בחינת התורה הנעלמת כנזכר לעיל. ובזה הראה לנו ה' יתברך שאף - על - פי שעקר בריאת העולם היה רק בשביל התורה כמו שכתוב, בראשית ברא וכו', בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית וכו', אף - על - פי - כן הוא ברחמיו יכול לקים העולם עשרים וששה דורות בלא התורה ועל - כן גם עכשו שנתנה תורה אף - על - פי - כן בעת שבטלין מן התורה, או אפלו כשאחד עובר חס ושלום, על דברי תורה, אף - על - פי - כן אין ה' יתברך מחריב העולם, רק מקים העולם בחסדו, בהחסד חנם שהיה מקים העולם קדם קבלת התורה כנזכר לעיל. וזה בחינת תשובה שקדמה לעולם, כי תשובה היא למעלה מהתורה, בחינת חסד חנם הנזכר לעיל, בחינת התורה הנעלמת הנזכר לעיל שהיה מקים העולם קדם מתן תורה. כי על - פי מדת הדין אין מועיל תשובה לשום חטא, כמובא בדברי רבותינו זכרונם לברכה, שלפי מדת הדין הנפש החוטאת היא תמות. אך ה' יתברך ראה שאין העולם מתקים בזה, על - כן הקדים תשובה לעולם וגזר בחסדו הגדול שמועיל תשובה אפלו אם עבר על כל התורה כלה ואפלו אם עשה מה שעשה מועיל תשובה תמיד. ובאמת בחינת התשובה הוא בחינת התורה הנעלמת, כי תשובה הוא בחינת יום כפור, בחינת בינה שהוא עלמא דאתכסיא, בחינת התורה הנעלמת, כי מאחר שעבר על דברי תורה איך יועיל תשובה ואיך יוכל לתקן זאת? אך אז מכרח לעלות על - ידי התשובה ולהתתקן על - ידי בחינת החסד חנם הנזכר לעיל, שהוא בחינת התורה הנעלמת שהיה מקים את העולם אפלו בלי קיום התורה ועל - ידי זה נתתקן וחוזר לה' יתברך:

תשובה לפני משורת הדין

ספר עץ הדעת טוב פרשת בא

...והביאור במה שיקדים הקדמה אחת והיא כי ענין התשובה אינה כפי הדין כי אחר שחטא ראוי שיקבל עונשו ובפרט כי חוטא למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא והראיה בזה ממחוייבי מיתות בית דין שאינן נמחלין על ידי התשובה ואמנם היות הקדוש ברוך הוא מקבל שבים הוא

חסד גמור וכמו שמצינו באדם הראשון החכם מכל הבריות שלא ידע כח התשובה עד שהודיעו קין בנו וכמו שאמרו זכרונם לברכה כי התשובה קדמה לעולם לפי שאמרה התורה לפניו למה רצונך לברוא העולם כיוון שעתידין בני אדם לחטוא אז אמר לה השם יתברך הרי בראתי התשובה. נראה כי כפי משפט התורה אין ראוי למחילה על ידי תשובה עוד אחרת כי אפילו עם התשובה אין כח לימחל כי אם כשעבר אדם על מצות עשה בלבד ואפילו מצות לא תעשה הקלה אינו נמחל עד שילקה ואם כן כיוון שאינו אלא חסד פשוט אינו ראוי לקבל רק תשובת ישראל לבד ולא של אומות העולם...

תשובה ניתנה רק לישראל

ספר בית אלוקים שער התשובה פרק ארבעה עשר

התשובה היא חסד אלהי כי אין השכל מחייב שיחטא איש ויעבור דבר ה' ואחר כך יכופר במבטא שפתיו, והפליא חסדו זו לישראל בני בחוננו אברהם יצחק ויעקב שקבלו תורתו והמון מצותיו בסיני כנזכר, ואמרו זכרונם לברכה (אליו כ"א פ"ק י"ח) כי התשובה נמשלה למים כדכתיב (איכה ב') שפכי מים לבך וגו', כמו התורה שנמשלה למים כדכתיב (ישעיה נ"ט) הוי כל צמא לכו למים וגו', לומר שלא ניתנה התשובה אלא לשומרי התורה שהם ישראל:

תשובה קדמה לעולם על פי תורת הסוד

ספר כתו שם טוב לרבי אברהם מקולוניא זכרונו לברכה

ואלה השתים רצה לומר החסד והגבורה הם סוד כרובים, והם כנגד זרועות עולם, וזה שאמר מענה אלהי קדם מדת התשובה שקדמה לעולם, ומתחת זרועות עולם זה חסד וגבורה...

אלמלא עולם התשובה לא היה העולם מתקיים

מאור ושמש פרשת ואתחנן

ונראה בזה דאיתא בזוהר הקדוש ונהר יוצא מעדן יצא אין כתיב אלא יוצא שהוא יוצא תמיד. ואיתא שבינה נקראת רחובות הנהר והוא עולם התשובה והוא יוצא תמיד שבת קול מכרזת בכל יום שובו בנים שובבים, ואז מתעורר כל אדם לתשובה וכל אחד מרגיש בעצמו העת הזאת

שבאותו רגע בא אליו הרהור תשובה, ואלמלא עולם התשובה לא היה העולם מתקיים. וקודשא בריך הוא ברא עלמין עיקר כונתו היה להיטיב לברואיו רק שרצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל שיקבלו שכר טוב ולא יאכלו מנהמא דכסופא, צמצם אלהותו יתברך שמו מעילה לעילה עד שברא עולם הגשמי, ואם האדם מזדכך את עצמו ומוסר גופו ונפשו להקדוש ברוך הוא אז מסיר כל המסכים ומבדילים ומשיג אלהותו יתברך. ועיקר שכר הטוב הוא השגת אלהותו יתברך שמו, אך להשיג אלהותו יתברך שמו אי אפשר בלתי כי אם שיזדכך את עצמו מהחומר מכל וכל ויעבוד את השם יתברך במסירות נפשו וגופו וממונו באהבת הרוממות וביראת הרוממות עד כלות הנפש אליו יתברך אז הוא משיג אלהותו יתברך שמו.

פרק ג'

עשרת ימי תשובה – זמן לתשובה

זהו הקדוש פרשת ויחי ר"כ עמוד א'

תא חזי, כד אתער דינא בעלמא בא וראה כשמתעורר הדין בעולם דהיינו בראש השנה, דקודשא בריך הוא יתיב על כורסי דדינא למידן עלמא שאז הקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין לדון את העולם, בעי בר נש לאתערא (בדינא) תשובה דייתוב מחיובא (נ"א מהונו) אז צריך האדם להתעורר בתשובה שישוב מחטאיו, דהא ההוא יומא פתקין כתיבו כי באותו היום כותבים פסק דינו בפתקין, ומשתכחי כלהו באחמתא הא כתיבין ונמצאים כל הפתקין של כל בני אדם כתובים באוצר המלכות שהיא האוצר המקבל הכל, אי זכי בר נש דייתוב קמי מאריה, קרעין פתקין דעליה אם זכה האדם לשוב בתשובה לפני קונו בעשרת ימי תשובה קורעים גזר דינו שכתוב בפתקין.

עשרת ימי תשובה כנגד עשרה מאמרות בהם נברא העולם

שם משמאל חלק מועדים ערב יום הכיפורים שנת תרע"ד

עשרת ימי תשובה הם נגד עשרה המאמרות שבהם נברא העולם. ובאשר תשובה נבראה קודם שנברא העולם (בלאשית וכה פקסא ט'), על כן כשישראל זוכין ומתדבקין בתשובה, זוכין לשורש של עשרה המאמרות קודם שבאו לכלל מאמר.

תשובה בעשרת ימי תשובה מקובלת יותר

בית אלוקים שער התשובה פרק חמישה עשר

תועלת תשובת יום הכיפורים גם כי לא תהיה כל כך שלימה, ודרשת חכמינו זכרונם לברכה בפסוק דרשו ה' בהמצאו וגו', וטעם לדבר: התשובה מועילה לעולם, אבל מראש השנה ליום הכפורים מועילה יותר ומקובלת, גם כי לא תהיה כל כך תשובה גמורה, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (לאט הטנה י"ח) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, אלו י' ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים שאז נמצא וקרוב לכל קוראיו, ואפילו היחיד. וראוי לתת טעם בזה כי כפי הנראה אינם ראויים אלו הימים לשתהיה התשובה מקובלת בהם יותר מבשאר ימות השנה, וזה כי ביום ראש השנה הוא יתברך יושב על כסא דין לפקוד על כל העולם פרי מעלליהם ומחשבותיהם אם לטוב אם לרע במשפט צדק, ואם כן לא יאות לקבל תשובה באותן הימים שהם ימי דין ומשפט כי כשהמלך יושב על כסא דין אינו עובר על פשע עד שיעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים:

ולזה אני אומר, כי נתיחדו אלו הימים [עשרת ימי תשובה] לשתהיה התשובה מקובלת יותר בהם, להיותם בזמן בריאת העולם, וזה כי בזמן בריאת העולם רצה האל יתברך והסכים לקבל תשובת השב בתשובה, להיות בריאתו עפר מן האדמה, ויצר לב האדם רע מנעוריו, ואי אפשר לו מבלי שיחטא, ואם לא היה מקבל התשובה היתה בריאת העולם לריק, שאי אפשר שלא תהיה רבה רעת האדם בארץ וישחית האל את העולם, וזה שאמרו (פסמיס נ"ה) ז' דברים נבראו קודם שנברא העולם ואחד מהם התשובה, כי קודם שנברא העולם הסכים לקבל תשובת השב מחטאו, שאם לא כן היה בורא העולם שלא היה יכול לעמוד כנזכר,

ולכך בזמן שנברא העולם זוכר האל יתברך שעל מנת כך בראו שיקבל התשובה, וגם שעומד בכסא דין בפלס ומאזני משפט ביום שברא העולם במזל מאזנים, וגוזר על כל באי העולם מה שראוי לבא עליהם בדין ומשפט, עם כל זה בזכרו תנאי שהתנה עם מעשה בראשית בקבלת התשובה כנוצר, עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים לקבל תשובתם שלא להעניש אותם כפי חטאתם:

חייב כל אדם לפשפש במעשיו בימים אלו

קצור שלחן ערוך סימן קל דיני עשרת ימי תשובה

א. עשרת ימי תשובה, שמם מורה עליהם שהם מיוחדים לתשובה. וכל אדם מחוייב אז לשוב בתשובה שלימה לפני ה' יתברך שמו קודם בא יום הגדול והנורא יום הכיפורים, שנאמר לפני ה' תטהרו. ונאמר דרשו ה' בהמצאו, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. לכן צריך האדם בימים אלו לפשפש במעשיו ולשוב ממעשיו הרעים.

עשרה ימים נתנה שהות לחוטא לשוב

מחטאו לפני חיתום דינו

כד הקמח ערך ראש השנה

התשובה מכפרת העונות בכל עת ובכל זמן וכל שכן בעשרה ימים אלה שהן ימי הדין והמשפט הנוראים הנקראים בכל ישראל עשרת ימי תשובה, ומיוחדים לעולם לתפלה ולבקש שערי תשובה, ויש מקומות בישראל שמתעניין אותן כלן, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שהקדוש ברוך הוא נמצא בהם לכל יחיד ויחיד הוא שדרשו זכרונם לברכה (מאס השנה 97 יח עמוד 3) (ישעיה נה) דרשו ה' בהמצאו אלו עשרת ימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכיפורים, ועל זה קבעה תורה בראש חדש זה של תשרי שיהיה יום הדין לכל באי עולם וקבעה חתימת הדין בעשור לחדש, ועשרה ימים בינתיים לתת זמן ושהות לחוטא לשוב מחטאו קודם שיחתמו את דינו. ולפי שנברא העולם בראש השנה במדת הדין חייבה החכמה להיות יום הדין בראש השנה להיות מעשה כל הבריות זכיותיהן ועבירותיהן שקולין בו,

עשרת ימי תשובה כנגד: כנגד עשרה קרבנות

פסיקתא רבתי פרשה מ

ועשיתם עולה לה' (צמלנל כ"ט ז') ובמקום אחר הוא אומר והקרבתם עולה לה' (ס) וכאן ועשיתם אמר רבי יצחק למה ועשיתם אמר הקדוש ברוך הוא לישראל עשו תשובה באילו עשרת הימים בין ראש השנה ליום הכיפורים ואני מזכה אתכם ביום הכיפורים (עולל) [ובורא] אתכם ברייה חדשה כעניין שנאמר ויעש אלהים את הרקיע וגו' (צלאקסא א' ז'). וכמה קרבנות נוסף אמר להם עשרה פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה ושעיר עזים אחד לחטאת הרי עשרה ולמה עשרה כנגד עשרת ימי תשובה ואם עשיתם תשובה בהם ואתם באים לפני ביום הכפורים ואפילו יש [לכם] עונות מן הארץ ועד השמים אני מלבינם כשלג

כנגד תשע מידות שכתב הנביא והם כנגד תשעה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים

וכן אמר להם הנביא רחצו הזכו [וגו'] (שעיה א' ט"ז) תשע מידות כתב כאן כנגד תשעה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים [רחצו וגו'] שפטו יתום ריבו אלמנה הרי תשע מידות כאן ומה כתב אחריו לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (ס).

כנגד עשרה מאמרות בהם נברא העולם

דבר אחר למה עשרה כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם שביום הזה כל העולם עומדים בדין לפני הקדוש ברוך הוא והעולם מתחייב כלייה מפני שבריותיו מלוכלכים בעבירות והקדוש ברוך הוא מזכה את עולמו נמצאת אומר כאילו בו ביום נברא העולם.

כנגד עשרת הדברות

דבר אחר למה עשרה כנגד עשרת הדברות שקבלו בסיני שהם סניגורים של ישראל שלא קיבלו אותם אומות העולם וישראל קיבלו אותם מאהבה

כנגד עשרה פסוקים של מלכויות, זכרונות ושופרות

[וכן] התקינו עשרה מלכויות ועשרה זכרונות ועשרה שופרות כנגד עשרת ימי תשובה אמר ישעיה ועוד בה עשיריה ושבה והייתה לבער (ס) ו' י"ג) אמר הקדוש ברוך הוא בראש השנה אני דן את עולמי ובו ביום הייתי צריך לגמור את הדין ולמה אני תולה עד עשרה ימים כדי שיעשו תשובה עוד ולמה עוד בה עשירייה כדי שיעשו תשובה ושבה והייתה לבער שאם עשיתם תשובה באילו הימים אפילו יש בכם כמה עונות אני מבערם ומזכה אתכם ואם לא עשיתם בהם תשובה הוו יודעים שדינכם מתפסק ביום הכיפורים ולא עשיתי בכם אלא אתם עשיתם בעצמכם למה שכך התקנתי לכם שתהיו תוקעים בשופר בראש השנה (כסמ"ו) [כדי שתהיו] חרדים מתקיעת השופר להתקין עצמיכם לתשובה אמר הנביא אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו (עמוס ג' ו') לפיכך אם יהיה רעה בעיר וה' לא עשה (ס):

ראש השנה כנגד מאמר בראשית

שפת אמת דברים ראש השנה שנת תרמ"ב

עשרת ימי תשובה הם נגד עשרה מאמרות שנברא בהם העולם. וראש השנה נגד בראשית כדאיתא בראשית נמי מאמר הוא. והוא כולל כולן. ועל זה אמרו והלא במאמר אחד. היה יכול להבראות שהוא מאמר האחדות שעלה במחשבה לפניו יתברך. וכמו שיהי' לעתיד כשיתוקן הכל. ועל זה אמרו חכמינו זכרונם לברכה גם כן עלה במחשבה לבראות במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים ושיתוף עמו מדת הרחמים. והכלל כי קודם חטא אדם הראשון הי' מוכן להיות בחי' מאמר אחד כנזכר לעיל. אך על ידי התערובת נעשה בחי' השיתוף מדת הרחמים והי' הבריאה בעשרה מאמרות ליתן שכר ועונש כדאיתא במשנה. ואמת כי הרשעים שהיו עתידין לצאת מאדם הראשון הם גרמו החטא. והצדיקים ובני ישראל שנאמר עליהם ועמך כולם צדיקים הם המעוררין כח האחדות. ועליהם אמרו חכמינו זכרונם לברכה גם כן כי בני ישראל עלו לפניו יתברך במחשבה מקודם שנברא העולם כנזכר לעיל.

בראש השנה – "ותנח התיבה", ומשם נמשך הכח לעשרת ימי תשובה להיותם מוכשרים לקבל תשובת השב

יערות דבש חלק שני דרוש ה

ולכך דרש הזוהר [חלק ג' קמ"ט עמוד ב'] ותנח התיבה, שהיא כסא כבוד, בירח שביעי, הוא ראש השנה, בהרי אררט, כי זה הררי קדם, אבל קודשא בריך הוא לא סר חסדו, ובימים אלו הבטיח לאדם לקבל תשובתו, והושם לחוק לימים אלו לקבל תשובתו ולא כעס בהם, ולכך אמר הנביא [ירמיה ל"א] מרחוק ה' נראה לי, כי במזרח תכלית הריחוק, כרחוק מזרח ממערב, כן הרחיק פשעינו, ולכך הבטחה זו באדם הראשון לקבל - בימים אלו ששוכן בהרי קדם כביכול - התשובה, אמר מיכה [מיכה ז'] חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם, דייקא, והם יו"ד ימי תשובה שהם מוכשרים לתשובה וימי חסד, ולכך אומרים בימים אלו י"ג מדות דמיכה:

פרק ד'

יום הכפורים – יום מיוחד לתשובה

זהו הקדוש פרשת ויחי ר"כ עמוד א'

לבתר קודשא בריך הוא זמין קמיה דבר נש יומא דכפורי, יומא דתשובה אחר כך מזמין הקדוש ברוך הוא לפני האדם יום הכפורים שהוא יום המיוחד לתשובה, אי תב מחטאוי טב אם שב מחטאיו הרי טוב, ואי לא ואם לא שב גם ביום הכפורים פקיד מלכא למחתם פתקין מצוה המלך ברוך הוא לחתום הפתקין שנכתבו בראש השנה, והיינו בשעת תפילת נעילה, ווי דהא תשובה בעיא לאסתלקא מניה אוי לזה האדם כי מדת התשובה רוצה להסתלק ממנו, ר"ל אם היה שב ביום הכפורים היה מספיק תשובה מועטת לפי שאז הבינה שהיא מדת התשובה שולטת, אבל

אחר יום כפור שמדת התשובה מסתלקת צריך תשובה גדולה יותר ויותר כדי שיקרעו גזר דינו,

תכלית השנה – תפילת נעילה

השל"ה הקדוש מסכת חולין פרק נו מצוה [ג]

הנה תכלית השנה היא עשרת ימי תשובה, ותכלית עשרת ימי תשובה הוא יום כיפור, ותכלית יום כיפור הוא תפילת נעילה, ואז יום כפורים, כי יום כפורים מכפר בסופו. ושם קבעו אנשי כנסת הגדולה לומר בנוסח התפילה, ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום צום הכיפורים הזה קץ ומחילה וסליחה על כל עונותינו, למען נחזל מעושק ידינו:

עצומו של יום מכפר לשבים מעוונותיהם

דבינו בחיי ויקרא כג כח

(כח) וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא - מה שהזכיר הכתוב כאן לשון כפרה ולשון עצם, מפני שלא תאמר כיון שלא הזכיר קרבן בפרשה, אם אין מקדש ואין קרבן אין יום הכפורים מכפר, לכך בא לומר שאין הכפרה תלויה בקרבן ולא בשום דבר אחר אלא עצומו של יום מכפר, ויש לו סגולה זו שהוא מכפר, ובלבד לשבים, וכענין שדרשו מלשון אך בעשור וכענין שהזכרת:

עצומו של יום מכפר לפועלים לכפרת עוונותיהם

בית אלוקים שער התשובה פרק שני

אבל מי שעשה עונות שהוא מוזהר מלעשותם ועשאו בפועל גם כי התשובה מועילה להיותו צדיק בהרהור תשובה בלבו כמבואר למעלה, עם כל זה צריך פועל לכפרת העון שעשה בפועל, והוא עינוי יום הכיפורים שעצומו של יום מכפר לשבים ולא לשאינן שבים, כמו שכתוב אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא וגו', עצומו של יום מכפר לשבים ולא לשאינן שבים, דאך כתוב שהוא ממעט אותם שלא שבו, ובעונות החמורים שיש בהם כרת צריך פועל יותר שיקבל עליו היסורין הבאים עליו בפועל, ובחלול השם המיתה שתמרק על עצם חטאתו:

תשובת ראש השנה תולה ויום הכפורים מכפר

תורת משה ויקרא כג לא - לב

או יהיה ענין הכתובים בדרך אחרת, בהזכיר מאמר רבי מתיא בן חרש (יומא פו א) כי שלשה חלוקי כפרה הם ותשובה עם כל אחד מהם. עבר על מצות עשה ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלים לו, עבר על מצות לא תעשה שאין בהן כרת תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, עבר אדם על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין כו'. והנה ביאור המאמר כתוב אצלנו והן לא הובא פה רק להתכת תחלת הכתובים על פיו. והוא כי אחר הזהירו יתברך על התשובה בראש השנה בפסוק הקודם, באומרו (פסוק כז) (ויס) [זכרון] תרועה (ויהי לכם), בא ואמר, אל יעלה על רוחך לדבר ולומר מה לי עוד להתכפר הלא שבתי ורפא לי על כל עון ופשע וחטאה. כי דע איפה כי אך בעשור לחדש השביעי הזה ששבת בו, דוקא הוא יום הכפורים ולא מאז שבת באחד לחדש. כי הנה תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, ולא כפרה אחת בלבד כי אם כפורים רבים, על לאוין שאין בהם כרת לגמרי ועל שיש בהם כריתות ומיתות בית דין, ועל חלול ה' התחלת כפרה ליגמר אחד בייסורין ואחד בייסורין ומיתה. וזה אומרו כפורים לשון רבים. ואל תתמה לומר אחר שאני שב בראש השנה, למה לא יגמור היום ההוא. לזה אמר מלת הוא, כלומר כי הוא בעצמו יש לו בחינת קדושה זו, כי עצומו של יום מכפר מה שאין כן ליום זולתו, שעל כן תשובת ראש השנה תולה ויום הכיפורים מכפר. וזהו יום הכפורים הוא.

מחילת העוונות ביום הכפורים היא על מנת שיוכלו להתעלות אל דביקות העליון

תפארת שלמה על המועדים יום כפורים

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ד' תטהרו (ויקרא טז, ב), הנראה לי לפי מה שאיתא בגמרא (כתיובת ית, ג) עצומו של יום מכפר. הוא להיות כי הקדוש ברוך הוא חפץ כיום בדביקות של ישראל שיתעלו היום למעלה מבחי' המלאכים להיות ראויים לעמוד בהיכל המלך לכך הנה בעל כרחך אי אפשר זה בלתי היות ישראל מטוהרים מכל שמץ ודופי חס ושלום כמו שכתוב (ישעיהו נט, ג) כי עוונותיכם היו מבדילים כו'

על כרחך הנה עוצם וכוחו של יום הזה גורם שימחול ויסלח הקדוש ברוך הוא לכל עוונם ולא יראה בהם ערוות דבר כדי שיהיו ראויים לעמוד לפני המלך בדביקות הנעלה ההוא. וכמו שמבואר זה בזוהר הקדוש (אמחי ג סט, ז) ר' יהודה אמר זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהו ובעא לדכאה להו דלא ישתכח בהו חובא בגין דיהון בני היכליה וידורון בהיכליה עיין שם. והנה זהו שאומרים מחול לעונותינו ביום צום הכפורים הזה כו' כאמור אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני. פירוש למעני כדי שיוכלו להתעלות אל דביקות העליון לכך אנכי הוא מוחה פשעיך כו'. ונאמר (ישעיהו מה, כג) מחיתי כעב פשעיך שובה אלי כי גאלתיך כנזכר לעיל. ונאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ד' פירוש כי בעל כרחך מוצרך לכם לעמוד לפני ד' בהיכל המלך לכך תטהרו.

יתאמץ לעורר לבבו בתפילת נעילה

מטה אפרים סימן תרכג

כי תכלית כל העשרת ימי תשובה הוא יום הכפורים, ותכלית יום הכפורים הוא תפלת נעילה, שהכל הולך אחר החתום ואדם להבל דמה, איך יזכה בחתימה, ולא יביא בידו מאומה, תשורה להביא אל הקדש פנימה. ואם החרש יחריש בעת ההוא כעבד ישאף צל להשלים חקו ולביתו הוא מהומה, אך לריק יגע זה כמה. ואם לא עכשו, אימתי יגיע עת רצון להענות ויזכה להבנות הנהרסות ולנטע הנשמה. והחלש יאמר גבור אני (לשון הכתוב יואל ה, י) לעמד לשרת עבודה תמה. ודברים אלו וכיוצא בהם יעיר אזנם ויעוררו נפשם הרפה שיוסיפו אמץ בתפלת נעילה לשפך לב כמים ותעל שועתם אל האלקים השמים.

יסוד התשובה

הקדמה

כשמו כן הוא, כולל בקצור ספרי מוסר וכל עניני תקנת תשובה על כל חטא פרטי, וביחוד תקון קרי שהוא ברית המעור ותקון ברית הלשון, שהם חטאים המצויים ושכיחים בעולם הזה אצל רוב העם. כל תקוני תשובה הללו מלוקט ומבוקר מכל הפוסקים ומספר "עמק המלך" וספר "ויחל משה" ומשאר שאלות ותשובות ומתוך ספרים הנחמדים שלא הובאו ב"ראשית חכמה" ובשל"ה ובשאר המחברים ה"ה הרב רבינו משה אלשיך ומכתבי קודש א' קדוש המדבר האחרון בזמן והראשון במעלה ה"ה האלוקי המפורסם נורא מאוד מהור"ר יצחק לוריא זלה"ה ומספר "חסד לאברהם" המבוארים כל מיני תשובה וכל עניני תקוני תשובה, והתועלות היוצאות מזה הספר רבות הן.

המעלה האחת היא גדולה למעלה להעיר לבות בני אדם לעלות למעלה במעלה עולה ונפלאה - מעלות התשובה - המבוארת בתורה ובנביאים ובכתובים ובש"ס ובמדרשים ובזוהר חדש ובתיקונים, ומי לנו גדול מהרב ה"בית יוסף" שהזהירו המגיד, שיהיה לו שעור מיוחד בכל יום בספרי מוסר. אכן בזוהר ואתחנן מבואר להדיא **דאף בהגיע זמן הקץ אינם נגאלים אלא בצרוף התשובה**, וכן הוא בהקדמת תקוני הזוהר במענה אליהו הנביא עליו השלום לרשב"י זלה"ה.

המעלה השניה היא לשואל ולדורש אל המורה, להורות לו דרך תשובה ודרך החיים, שלא יצטרך הרב המורה לצדקה לחפש בספרים המפוזרים בהם תקוני תשובה על כל חטא פרטי, אחד הנה ואחד הנה, ובפרט שלא כל אדם זוכה שיהיו אלו הספרים מצויים בידו.

המעלה השלישית היא לבעל תורה העושה דבר עבירה ומתבייש בה להודיע נגעי מכאוביו למורה. יפרש כפיו אל הספר הזה הנרשם מעל"ד וימצא לנפשו מזור ותרף, וכדי לזכות את הרבים אסף ולקט וברר זעירא דמן חברייה החבור הלזה מכל הספרים הנזכרים לעיל מעל"ד ורובו אסף וקבץ מספר "קנה חכמה", ומחמת טעמו ונימוקו עמו לא רצה לישא שמו על שפתיו.

מפתחות

פרק א' - בו יבואר הענין, שהתורה והתפילה אינם רצויים כי אם אחר התשובה, ולא די שאינם רצויים אלא שנענש עליהם, על התורה ועל התפילה ועל המעשים טובים שעשה קודם התשובה, כי נתן כח אל החיצונים כמבואר ב"רעיא מהימנא" ובכתבי האר"י זלה"ה וב"חסד לאברהם", ובו יתבאר, שראשית התשובה שידע מה שחטא, ובאור מה שאמר הכתוב: "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה'" - בב' לשונות: "חפוש וחקור", ובאור מה שאמר רבא: "אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו".

פרק א'

מי שהוא מלא סרחון צואת עוונותיו

אין תורתו נחת רוח לבוראו

צריך תשובה תחילה קודם תורה ותפילה, כי אם לא שב כראוי אין תורתו רצויה ומקובלת לפני הקדוש ברוך הוא, כמו שאמר הכתוב: "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי", וכתב ה"ראשית חכמה" פרק ב' משער התשובה וזה לשונו: ולזה כיוון ר' יהודה בר אלעאי באומרו: **אשרי מי שעמלו בתורה**

ועשה נחת רוח ליוצרו – פירוש, שהעוסק בה מנוקה מחטא ועוון, שאז המלך משתעשע בו ובתורתו, אבל מי שהוא מלא סרחון צואת עוונותיו אין תורתו נחת רוח לבוראו. הטעם הוא, כי בעסק התורה האדם ממשיך השכינה עליו, ובהיותו נקי מחטא מצאה השכינה כסא ומושב שבו תשב ותנוח, כאדם היושב בכסא המתוקן כראוי, שהכסא ההוא נחת רוח לו - כן התורה הנקיה היא כסא מתוקן לשכינה שתשרה בו, אבל בהיות האדם מלוכלך בכתמי עוונותיו אין התורה שורה בו, כי אין בו כסא לשרות, לא התורה ולא השכינה, כי כל קוץ מכאוב וממאיר ליושב על הכסא, לכן קודם כל ירחץ צואת עוונותיו בתשובה כראוי, ורק לאחר מכן יעסוק בתורה, ויקח דמיון מהדין הפשוט בגמרא: במקום שיש ריח רע אסור לעסוק שם בתורה ובתפילה, וכידוע, שהעוונות נקראו "צואה", כמו שכתוב: "אם רחץ ה' את צואת בנות ציון", ולכן כל הקדושים העליונים מתרחקים ממנו אף בעוסקו בתורה.

ומצינו שלא עמדה תורה לדואג ולאחיתופל, כי שניהם - אין להם חלק לעולם הבא, אף על פי שהיו דורשים כמה מאות הלכות במגדל פורח באויר, ועיקר התשובה מביא לידי תורה ומעשים, עד כאן לשונו.

כל המעשים שאדם עושה והוא רשע מוסיף כח בקליפה והוא נענש על לימודו

יותר מכך אמרו, איתא ברעיה מהימנא וכן בכתבי האר"י זלה"ה ובחובת הלבבות: כל המעשים שהאדם עושה והתורה שהוא לומד והוא רשע, לא די שאינו מוסיף כח ואומץ בקדושה, אלא אף גם מוסיף כח בקליפה, ונענש על לימודו, כי מאחר שהרשע נמצא תוך הקליפה הוא משפיע אל הקליפה, וגם אם לא שב כראוי אין תפילתו רצויה, וכמו שכתוב בגמרא: אמר אביי בתעניתא עד פלגי יומא מעיינו במילי דמתא ומפלגי דיומא ריבעא דיומא קרי ומפטרי ורבעיא

דיומא בעי רחמי ואיפך אנא לא ס"ד וכו'. גם כתב בספר "חרדים" בשם ר' סעדיה גאון: בשביל ז' דברים אין תפילת האדם נשמעת ואחד מהם, אשר גברו עוונותיו ולא עשה תשובה שנאמר: "עוונותיכם מבדילים ביניכם".

קצת דברים המביאים אל התשובה, ושלא ינצל מהדין הגדול והנורא כי אם על ידי תשובה

וקודם שנבאר דרכי התשובה איכותה ומהותה נביא תחילה מעט מן הדברים המביאים אל התשובה.

בספרי מביא ז' דברים ואחת מהם, שידע רוע מעשיו וחטאיו, וידע שלא ינצל מדין הגדול והנורא, כי אם על ידי תשובה, כמו שכתוב: "כי אחרי שובי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך", דאם לא כן שמא יחשוב שמה שעשה אינו חטא, וכן אמר ירמיה, עליו השלום: "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה'". - הרי מבואר, שקודם שיעשה תשובה צריך תחילה פשפש מעשים וחקירה עליהם, כדי שידע על מה יעשה תשובה, ומה שאמרו ב' לשונות: "חפוש וחקור", נקדים מה שאמר רבא בגמרא: אם ראה אדם שיסורים באים עליו - יפשפש במעשיו. משמע, שהקדוש ברוך הוא שולח יסורים לחוטא, כדי שיעשה תשובה, וכן אמרו בגמרא: **אין יסורים בלא עוון**, וכן הוא בזוהר, מה שאמרו: או הודע אליו חטאתו או ידע מבע"י ליה, אלא קודשא בריך הוא פקיד ליה לאודעי לבר נש חובה דחב בדינא, כמו שאמרו: "הודע ירושלים את תעבותיה", וקשה הלא כתוב: "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו" - פרש רש"י, דמשלם טובה לרשעים בעולם הזה להאבידו מעולם הבא, ועל כן מתרץ, דהפסוק מיירי בחטאים הידועים לו ואין צריך פשפש. הגמרא והזוהר מיירי בחטאים, שהוא דש אותם בעקביו ואין מחזיק אותם כחטא, כי אם אחר פשפש, לזה שולח הקדוש ברוך הוא יסורים, כדי שיפשפש במעשיו, וגם יש לומר דהפסוק מיירי שאם שלח עליו יסורים, אף על פי כן אינו

מפשפש במעשיו, כמו שכתב הזוהר זכרונו לברכה: "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" - קודשא בריך הוא אוכח ליה לבר נש ברחימא אי יקבל יאות ואי לאו שארי ולא אוכח לה וישבוק ליה ויעביד רעותיה, ובענין דש בעקביו כתב השל"ה, שיש ב' סוגים: האחד מה שאמרו, עבר עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר, כגון: לשון הרע ואבק גזל וריבית ורבות כהנה וכהנה, אף על פי שידע מחומר איסורם, מה שאין כן אותם שהם מסוג הב', מחמת חסרון ידיעה מצוה זו או חומר עבירה זו. הנה אותם שהם מסוג א' ימצא בחפוש קל, כי יודע מחומר איסורם, מה שאין כן אותם שהם מסוג ב' צריך חקירה עליהם על ידי לימוד התורה לידע מחומר איסורם. זה שאמרו תחילה "נחפשה דרכינו" - רצונו לומר, מה שדרכנו בעקבינו והורגלנו בהם והם מסוג הא', ואם לא ימצא בחפוש קל אזי "ונחקורה" - על ידי חקור רב לידע אותם החטאים ולמצוא אותם, ואחר כך "ונשובה אל ה'" - ולהתחרט עליהם, ואלה הם דברי הגמרא: אמר רבא: אם רואה אדם, שיסורים באים עליו, והם על כרחך בשביל אותם החטאים שאדם דש בעקביו - יפשפש במעשיו, דהיינו - באותם חטאים שהוא רגיל בהם, אף על פי שידע מחומר איסורם. פשפש ומצא יעשה תשובה; פשפש ולא מצא - יתלה מה שלא מצא בביטול תורה, רצונו לומר - על שלא למד ואינו יודע מחומר איסורם וצריך ללמוד ולחקור עליהם, וכאשר יתודע לו יעשה עליהם תשובה, ואם תלה ולא מצא גם אחר החקור על ידי הלימוד, אז בידוע שהם יסורים של אהבה.

שערי תשובה לרבינו יונה

השער הראשון - אות א'
באור התשובה ועקריתה:

מן הטובות אשר היטיב השם יתברך עם בְּרוּאָיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני - שחת ולהשיב מעליהם אפו, ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרב טובו וישרו, כי הוא ידע יצרם, שנאמר (תהלים כה, ח) טוב - וישר יי על - פן יזרה חטאים בדרך. ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה, שנאמר (ישעיה לא, ו) שובו לאשר העמיקו סרה. ונאמר (ירמיה ג, כב) שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם. והזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה, והתבאר, כי התשובה מקבלת גם כי ישוב החוטא מרב צרותיו, כל - שכן אם ישוב מיראת - השם ואהבתו, שנאמר (דברים ד, ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד - יי אלהיך ושמעת בקלו. והתבאר בתורה, כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו, שנאמר (שם ל, ב) ושבת עד - יי אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר - אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל - לבבך ובכל - נפשך. ואומר בגוף הענין (שם שם, ו) ומל יי אלהיך את - לבבך ואת - לבב זרעך, להשיג אהבתו. והנביאים והכתובים דברו תמיד על דבר התשובה, עד כי באו עקרי התשובה כלם מפרכשים בדבריהם כאשר יתבאר:

אות ב

נדע, כי החוטא כְּאִשֶּׁר יִתְאַחַר לְשׁוּב מִחַטָּאתוֹ, יִכְבֵּד עָלָיו מְאֹד עֲנִשׁוֹ בְּכָל יוֹם, כִּי הוּא יוֹדֵעַ כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף עָלָיו וַיֵּשׁ לוֹ מְנוּס לְנוּס שָׁמָּה, וְהַמְנוּס הוּא הַתְּשׁוּבָה, וְהוּא עוֹמֵד בְּמַרְדּוֹ וְהוֹנֵ בְרַעְתּוֹ, וּבִידּוֹ לְצֵאת מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה, וְלֹא יָגוּר מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה, עַל כֵּן רָעַתוֹ רַבָּה. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה עַל הָעֲנִיּוֹן הַזֶּה (קהלת רבה ז', ט"ו), מִשָּׁל לְכַת שֶׁל לְסָטִים שֶׁחִבְּשָׁם הַמֶּלֶךְ בְּבֵית - הָאֲסוּרִים, וְחִתְּרוֹ מִחֲתָרֵת, פָּרְצוֹ וַיַּעֲבֹרוּ, וַנִּשְׁאַר אֶחָד מֵהֶם. בָּא שֵׁר בֵּית - הַסֵּהַר וְרָאָה מִחֲתָרֵת חֲתוּכָה וְהָאִישׁ הַהוּא עוֹדְנָו עָצוּר, וַיַּךְ אוֹתוֹ בְּמִטְהוֹ. אָמַר לוֹ, קִשָּׁה - יוֹם, הֲלֹא הַמִּחֲתָרֵת חֲתוּכָה לְפָנֶיךָ, וְאֵיךְ לֹא מִהֲרַתְּ הַמֶּלֶט עַל נַפְשֶׁךָ :

אות ג

וְלֹא יִמָּצֵא אַחֲרָיִךְ הַתְּשׁוּבָה זולתני בעמי הארץ, אֲשֶׁר הֵם יֹשְׁבֵי שׁוּכְבִים, וְלֹא יֹשְׁבֵי אֶל לְבָבָם, וְלֹא דַעַת וְלֹא תְבוּנָה לָהֶם לְמַהֵר לְהַמְלִיט עַל נַפְשָׁם. וַיֵּשׁ מֵהֶם נְדָחִים מֵעַל הַשָּׁם בְּרוּךְ - הוּא, לֹא יֵאֱמִינוּ לְעֲנֵשׁ הַחֲטָא. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה (ברכות יט, א) אִם רָאִיתָ תְּלָמִיד - חָכֵם שֶׁעָבַר עֲבָרָה בְּלִילָה, אֵל תִּהְרָהּ אַחֲרָיו בַּיּוֹם, כִּי (בְּאֵמֶת) [נִדְאִי] עָשָׂה תְּשׁוּבָה :

